

Op de kaart gezet, van de kaart geveegd

Nee, Palestina is dus niet van de kaart geveegd door Google Maps. Begin augustus wekte het kaartenprogramma van het Amerikaanse technologieconcern de toorn van een groep Palestijnse journalisten, die abusievelijk dachten dat Google Maps hun staat had geëlimineerd. Het is niet de eerste keer dat Google Maps aanleiding geeft tot controverses. Het al dan niet bewust spelen met de politieke werkelijkheid in cartografische oorlogsvoering is bovendien van alle tijden. Daarbij maakt het niet uit of kaarten geschilderd, gedrukt of digitaal zijn.

De bewering over Google Maps van de Palestijnse journalisten werd uiteraard ongecontroleerd overgenomen door tientallen (nieuws) websites en op Twitter werd met de hashtag #PalestinelsHere geageerd tegen de vermeende beslissing van Google. Maar het label Palestina heeft in Google Maps nooit bestaan en daarmee reflecteert ze de verdeeldheid binnen de Verenigde Naties: daar is de naam van het land in 2013 veranderd van 'Palestijnse gebieden' in 'Palestina' en heeft het de status van een waarnemersstaat, maar die staat wordt niet door alle VN-leden erkend. Google Maps lost dat vernuftig op door bij zijn kaarten direct informatie uit Wikipedia te tonen, waarin de nodige nuances aangebracht kunnen worden. Zo wordt op Google Maps naast de kaart van Gaza en de (bezette) Westelijke Jordaanoever aangegeven dat Palestina een land is in Azië met als hoofdstad Oost-Jeruzalem (hoewel dat laatste natuurlijk alleen maar geclaimd wordt en niet feitelijk het geval is).

Google is eerder in opspraak geraakt omdat zijn kaartenprogramma fouten of foutjes bevatte. Hilarisch is het verhaal uit 2010 waarbij Nicaragua zijn buurland Costa Rica binnenviel, zogenaamd omdat op Google Maps was te zien dat het eilandje Calero in de grensrivier San Juan tot Nicaragua zou behoren. Toen Google snel de kaart corrigeerde, bleven de Nicaraguaanse soldaten gewoon op het eiland zitten omdat het ze eigenlijk te doen was om een baggeroperatie te ondersteunen. Google Maps als zondebok kwam goed te pas in het straatje van president Ortega.

Vlak na de grensperikelen in midden-Amerika werd een andere fout ontdekt in Google Maps: het minuscule rotsje Isla de Perejil (peterselie eiland) voor de Marokkaanse kust werd aangeduid als Marokkaans grondgebied in plaats van Spaans. In 2002 werd het eilandje bezet door Marokkaanse militairen die er direct weer afgeknikkerd werden door Spaanse collega's. De ruzie werd gesust door de V.S., maar het hielp niet dat Google Maps de Spaanse aanspraken feitelijk ondergroef door het te laten behoren aan Marokko. Dat ligt natuurlijk vooral gevoelig vanwege de door Marokko betwiste, iets grotere Spaanse enclaves Ceuta en Melilla op het vasteland van noord-Marokko, zeg maar de Spaanse versies van Gibraltar.

Google Maps staat in deze foutjes niet alleen: ook de kaartenprogramma's van Microsoft (Bing) en Apple hebben zo hun voorkeuren. Geen Palestina bij Apple en een linkje naar de Westelijke Jordaanoever bij Bing. Maar de technologiebedrijven lijken althans snel in te grijpen bij fouten en hebben over het algemeen een plausibel verhaal, al zal dat verhaal ongetwijfeld van land tot land verschillen om te voorkomen dat hun online diensten worden geblokkeerd.

Nog een voorbeeld uit Israël: op Google Maps staan zeer gedetailleerd de verschillende grenzen tussen Israël en Syrië. Zowel de wapenstilstandsgrenzen van 1949 als die van 1973 en de door de VN bewaakte in 1974 ingestelde gedemilitariseerde zone zijn nauwkeurig vastgelegd. Dat is met gedrukte kaarten wel eens anders. Op de groen gekafte Franse Michelin-kaarten, bestemd voor verkoop in de Arabische wereld, werd Israël niet eens vermeld (letterlijk van de kaart geveegd). Tel Aviv werd nog wel aangeduid, maar een joodse staat in welke vorm dan ook was onvindbaar.

De Israëli's zelf zijn ook ware meesters in cartografische oorlogsvoering. Hoewel ze het vermelden van welke vorm van Palestina dan ook op Google Maps al snel "een bedreiging voor het vredesproces" vinden, zijn de bezette gebieden op veel Israëli'sche toeristenkaarten bewust onvindbaar. Ik heb geen recente exemplaren gezien, maar op de kaarten waarmee ik begin jaren negentig door het land reisde waren de grenzen van de Golan-hoogte, de Westelijke Jordaanoever en de Gaza-strook onzichtbaar. En in Israël wordt de Westelijke Jordaanoever steevast aangeduid

als Yehuda en Shomron (Hebreeuwse namen voor oeroude provincies) en is ook de Golan integraal onderdeel van Israël (want geannexeerd).

Maar het gaat nog veel verder: op diezelfde toeristische kaarten werden complete steden niet afgebeeld, namelijk de plaatsen waar tienduizenden bedoeïenen zich verplicht hebben moeten huisvesten. Zo stond een kibbutz in het noorden van de Negev woestijn, met nog geen 1000 inwoners, wél op de kaart maar de vlak ernaast gelegen bedoeïenen stad Rahat, met destijds zo'n 25.000 inwoners, níet. En dat was niet zomaar een foutje maar bewust beleid. Pas in 1994 werd Rahat erkend als stad en tegenwoordig is het wel op de kaart gezet.

En dat gegoochel met grenzen bestaat natuurlijk al sinds het ontstaan van de cartografie. Was het niet een Franse koning die ooit een cartograaf vervloekte die voor het eerst Frankrijk behoorlijk in kaart had gebracht? De zuidwestelijke kustlijn bleek toch wat anders te lopen, waardoor de koning zonder enige oorlog een enorme lap grondgebied 'verloor'. Die grappen zijn met satellieten opgelost en -juist dankzij een Google Maps- tegenwoordig door elke aardbewoner te verifiëren.

Wat blijft zijn de impliciete en expliciete keuzes door bijvoorbeeld nieuwsmedia: waarom toont het NOS-Journaal nooit de bezette Golan-hoogte (al was het maar gearceerd)? Moet je niet hetzelfde doen met Tibet, dat door China is geannexeerd? Zijn het de Falkland Islands of de Malvinas? Om nog maar te zwijgen van al die actuele, deels opgespoten eilandjes in de Zuid-Chinese zee. Expliciet maken wat het probleem is lijkt nog steeds de beste oplossing: 'betwist gebied / disputed area'. Juist de Googles van deze wereld zijn daarin wellicht betrouwbaarder dan overheden. En mocht u een gek of discutabel cartografisch fenomeen zijn tegengekomen, deel het dan vooral met De Wereld Online.

André van Os
augustus 2016